

4. Євтодок А.В. Можливості застосування філософсько-синергетичного підходу до реформування сучасної освітньої системи України // Проблеми філософсько-світоглядних основ концепції розвитку освіти та навчання. Зб.наук. та наук.метод.праць за матеріалами Всеукр.науково-практичної конференції 12-13 травня 1999. – Луцьк: Ред.-вид.відділ „Вежа” Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2000. – 184 с.
5. Життєві кризи особистості: Науково-методичний посібник: У 2 ч. / Ред.рада: В.М.Доній (голова), Г.Н.Несен (заст.голови), Н.В.Сохань, І.Г.Єрмаков (кер.авт.кол.) та ін. – К.: ІЗМН, 1998. – 360 с.
6. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика как новое мировидение: диалог с И.Пригожиным // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 3-20.
7. Козлова О.Г. Філософська культура як основа інноваційної освітньої діяльності вчителя// Педагогічна практика та філософія освіти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 листопада 1997 року). – Полтава: ПОПОПІ, 1997. – С. 71-73.
8. Кремень В.Г. Філософія освіти ХХІ століття // Освіта України. – №102-103. – 28 грудня 2002. – С. 6.
9. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: Навч. посібник. – К.: Центр „Магістр – S”, 1996. – 250 с.
10. Лутай В.С. Синергетична парадигма як філософсько-методологічна основа формування світоглядів ХХІ століття // Філософія освіти ХХІ століття: проблеми і перспективи: Методологічний семінар, 22 листопада 2000 р. Збірник наукових праць. Вип. 3 / За заг. ред. В.Андрущенка. – К.: Знання, 2000. – С. 99-103.
11. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. // Вопросы философии. – 1989. – № 3. – С. 119-154.
12. Предборська І.М. Мінливість, соціум, людина. Монографія. – Суми: „Слобожанщина”, 1995. – 136 с.
13. Радугин А.А. Філософія: Курс лекцій. – М.: Владос, 1995. – 304 с.
14. Савченко О.Я. Ціннісні орієнтації шкільної освіти // Філософія освіти ХХ століття: проблеми і перспективи: Методологічний семінар, 22 листопада 2000 р. Збірник наукових праць. Вип. 3 / За заг. ред. В.Андрущенка. – К.: Знання, 2000. – С. 23-27.
15. Степанюк А. Про світоглядні орієнтири сучасної молоді // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 6-9.
16. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
17. Философский энциклопедический словарь – 2-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 818с.

Анотація
Г.С.Гамрецька

Историософская подготовка учителя: попытка синергетического очертания проблемы

В статье предпринята попытка показать мировоззрение, как открытую сложную и неравновесную систему, которая, изменяя свое качество при достижении максимальной неустойчивости, может развиваться в разных направлениях. Историософская подготовка учителя рассматривается, как один из факторов, направляющий в определенных условиях дальнейшее развитие личностного мироотношения в одном из двух возможных противоположных направлениях и определяющий один возможный результат такого развития из бесконечных возможностей этих результатов. Указывается на специфику мировоззренческой подготовки учителя национальной школы.

Ключевые слова: историософская подготовка, мировоззрение, синергетика, мировосприятие.

Summary
H.S.Hamrets'ka

Historiosophical training of a teacher: attempt to analyze the problem from the synergetic's side.

The attempt to examine the outlook as open complex and non-equilibrium system is taken place in the paper. In the state of maximal non-equilibrium this system can be developed in various directions, changing its quality. Philosophical and historical teacher's training is considered as one of the factor which under the certain conditions directs further development of personal outlook to one of two possible opposite directions and defines one certain result of such development among endless possibilities of these results. The specific of national school teacher's outlook' preparation is indicated in the research work.

Key words: historiosophical training, world outlook, synergetic, world perception.

Дата надходження статті до редакції

„17” січня 2007р.

УДК 37.018 (045)

І.Л.ГАСЮК,

*кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент
(м.Хмельницький)*

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

У статті розглядається проблема реалізації індивідуального підходу в процесі фізичного виховання учнівської молоді. Обґрунтовується теза про те, що в основі індивідуального підходу до процесу фізичного виховання школярів має лежати вчення про інтегральну індивідуальність людини.

Ключові слова: фізичне виховання, індивідуальний підхід, інтегральна індивідуальність людини.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сьогодні індивідуалізація навчально-виховного процесу розглядається в контексті гуманізації освіти. У цьому зв'язку значну увагу фахівців галузі присвячено розробці інноваційних технологій навчання і виховання. Так, на думку О.С.Куца [15], від вирішення цього завдання залежить подальший розвиток нації, а його

практична реалізація можлива виключно на основі реалізації індивідуального підходу, максимально повного врахування індивідуальних особливостей, властивостей і якостей кожного учня.

Сучасна наукова думка свідчить, що загальними основами індивідуалізації процесу фізичного виховання виступають біологічні та педагогічні закономірності [3; 4; 5; 6; 19], а шляхи реалізації цього загального педагогічного принципу фахівці розглядають у різних аспектах та на різних рівнях [13; 18; 20]. Також велику кількість праць присвячено методичним передумовам індивідуалізації фізичної підготовки школярів та оцінки результатів цього процесу [10; 13; 16; 18], однак, проблема вибору критеріїв, які повинні бути покладені в основу цього підходу, залишається невирішеною і сьогодні, що і обумовило актуальність нашого дослідження.

Формулювання цілей статті... Мета статті – на теоретичному рівні дослідити проблему, яка пов'язана зі станом питання реалізації індивідуального підходу в процесі фізичного виховання школярів.

Методи дослідження. Досягнення поставленої мети здійснювалося із використанням методів збору ретроспективної інформації, які передбачали вивчення, аналіз, систематизацію та узагальнення даних наукової, науково-методичної літератури, методичних та практичних рекомендацій.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... В сучасних умовах організація фізичного виховання має чотири рівні індивідуалізації [20]: на першому (національному) рівні вона забезпечується програмно-нормативними актами галузі, які передбачають різний рівень оволодіння учнями навчальним матеріалом, а відтак і відповідно індивідуальну оцінку результатів такої діяльності; на другому – це індивідуалізація навчально-виховного процесу в регіоні (області, районі, місті). Критеріями на цьому рівні виступають національні, місцеві та інші традиції, умови проживання мешканців регіону, їх особливості; на третьому рівні йде шкільна індивідуалізація, а її критеріями виступають: матеріально-технічне та кадрове забезпечення предмета „Основи здоров'я і фізична культура”, що дозволяє оптимально вирішувати програмні, завдання; четвертий, останній рівень – індивідуалізація навчання вчителем, де критеріями виступають професійні якості, вміння та навички фахівця.

В системі реалізації навчально-виховних завдань індивідуалізація розглядається в контексті оптимізації потенційних можливостей колективу, класу, окремих учнів та їх груп у досягненні запланованих завдань за допомогою комплексів виховних і навчальних засобів, які відповідають таким можливостям [21]. При цьому індивідуалізацію розуміють як вибір засобів, методичних прийомів і темпів навчання з урахуванням індивідуальних відмінностей учнів, рівня розвитку в них здібностей до навчання.

Сучасна наукова література розглядає декілька варіантів індивідуалізації:

- ✓ формування за певними ознаками або їх комплексами однорідних груп учнів з наступним їх навчанням за різними програмами;
- ✓ індивідуалізація навчальних завдань для кожного учня всередині групи;
- ✓ індивідуалізація темпів навчання, тобто проходження кожним окремим учнем змісту програми у власному, індивідуально оптимальному темпі.

На думку окремих фахівців [1], під індивідуалізацією процесу навчання слід розуміти не абсолютну, а відносну (усереднену) індивідуалізацію, яка передбачає: по-перше, врахування особливостей не кожного окремого учня, а групи учнів зі схожими особливостями; по-друге, під час кластеризації учнів до уваги приймаються лише такі особливості, які є важливими з точки зору навчання; по-третє, індивідуалізація реалізується не в усіх випадках, а вибірково, тобто у певній частині навчальної діяльності або навчального розділу.

Інші дослідники вказують на доцільність використання інтересів та мотивів, як критеріїв індивідуалізації навчальної діяльності [3], або пропонують використовувати величини показників здатності до навчання та розумової працездатності [9], чи здійснювати індивідуалізацію навчальних завдань для кожного учня всередині однорідних груп, виходячи з кінцевої мети процесу – сприяти формуванню та збереженню неповторної особистості учня [1]. Останнє досягається лише за умови обрання самим учнем змісту навчальних завдань, темпів і тривалості або способів його засвоєння.

Індивідуалізація у виховній сфері ґрунтується на особливостях та властивостях учнів, які впливають на результативність навчального процесу [17]. До таких властивостей відносять:

- ✓ особливості пізнавальної діяльності і пам'яті;
- ✓ мотивацію;
- ✓ властивості нервової системи і характеру;
- ✓ вольові якості;

✓ здібності та обдарованість.

Необхідною методичною умовою індивідуалізації фізичної підготовки школярів є адекватність фізичних навантажень індивідуальним можливостям їхнього організму. В зв'язку з цим фахівці зазначають [25], що розвиток фізичних здібностей повинен здійснюватись на діагностичній основі – спочатку визначення величини кожного компоненту моторики, і лише потім адекватний вибір засобів і методів педагогічного впливу.

Узагальнення науково-методичної інформації щодо оптимізації процесу фізичної підготовки дітей шкільного віку дозволяє класифікувати її за спрямованістю, а саме: організаційні умови вирішення проблеми та методичні умови підвищення ефективності цілеспрямованих педагогічних дій.

Перший напрямок передбачає пошук найбільш ефективних шляхів організації рухової діяльності дітей в режимі навчального дня школи. Більшість таких робіт тим або іншим чином розглядає наступні організаційні підходи:

- ✓ вирішення проблеми за рахунок правильної побудови системи урочних занять у напрямку досягнення підтримуючого або стимулюючого ефектів впливу фізичних вправ;
- ✓ використання додаткових позаурочних занять як найбільш доцільної і реальної форми вирішення завдань фізичного виховання в умовах сьогодення;
- ✓ впровадження науково обґрунтованих нормативних вимог як фактору активізації рухової діяльності школярів на підставі активізації їх мотиваційної сфери;
- ✓ удосконалення системи педагогічного контролю як фактору корекції змісту оздоровчо-розвиваючих програм в процесі занять фізичними вправами;
- ✓ запровадження теоретичних занять з фізичної культури.

Окремим напрямом підвищення фізичної підготовленості школярів можна вважати використання диференційованого підходу. Питання диференційованого підходу до учнів на уроках фізичної культури та індивідуалізації на цій підставі форм, методів, засобів педагогічного впливу не є новим. В усіх вітчизняних програмах з фізичного виховання для загальноосвітніх шкіл процитовані організаційні підходи продовжують мати місце. До прикладу, у програмі зазначено [23], що „...основним організаційно-педагогічним принципом програми є диференційоване використання засобів фізичної культури на заняттях із школярами різної статі та віку з урахуванням стану їхнього здоров'я, ступеню фізичного розвитку та рівня фізичної підготовленості”.

Однією з важливих складових управління процесом фізичного виховання школярів є педагогічний контроль і, зокрема, такий його компонент як оцінка.

Диференційований та індивідуальний характер оцінки полягає в тому, що під час визначення досягнень враховуються особливості кожної дитини, а саме: темперамент, характер, психічні та фізичні здібності, будова тіла і стан здоров'я [16]. Також необхідно враховувати особливості антропометричних характеристик, оскільки вплив окремих антропометричних показників на результативність у тестових завданнях становить до 50-60%. В зв'язку з цим пропонуються відповідні шляхи вирішення цієї проблеми, а саме:

- ✓ добирати такі контрольні вправи, на результати яких не впливають антропометричні характеристики;
- ✓ використовувати спеціальні індекси;
- ✓ використовувати різноманітні шкали оцінок з урахуванням особливостей антропометричних та соматометричних характеристик.

Деякі дослідники [14] пропонують оцінювати діяльність учнів за темпами засвоєння навчального матеріалу з відповідним поділом на однорідні групи: зі швидким та відмінним засвоєнням рухових дій, гарним фізичним розвитком, високим і достатнім рівнями оцінювання знань з інших предметів; дещо повільнішим засвоєнням навчального матеріалу, але на доброму та відмінному рівнях з хорошою, рідше задовільною оцінкою досягнень з інших предметів та середнім рівнем фізичного розвитку; середнім або задовільним рівнями засвоєння програмного матеріалу, поганим фізичним розвитком, низькою координацією рухів, відхиленнями у стані здоров'я, низькою успішністю у навчанні. Також, пропонують диференціювати вимоги до учнів та оцінювати їх діяльність за рівнем розвитку моторних функцій, а під час оцінювання орієнтуватись на індивідуальні темпи приросту показників фізичних можливостей.

Отже, проведений аналіз дозволив констатувати, що серед фахівців галузі ще не сформувалась завершена позиція щодо критеріїв, які мають бути покладені в основу індивідуального підходу.

У зв'язку із вище зазначеним значно зростає кількість досліджень, спрямованих на пізнання людської індивідуальності [7]. В основі зазначеного підходу лежать положення про єдність організму як цілісної системи, де усі компоненти знаходяться в тісному взаємозв'язку і

значною мірою взаємообумовлені [2]. При цьому зазначається, що термін „індивідуальність” використовується в декількох значеннях: як синонім терміну „індивідуальні особливості”, та як інтегральна характеристика, як вищий рівень розвитку особистості.

В дослідженнях психічних якостей, стилів діяльності і поведінки частіше використовується теорія інтегральної індивідуальності людини, яка розглядається не як сукупність властивостей, притаманних певній типологічній групі, а як індивідуальна своєрідність характеру взаємозв'язків між усіма властивостями людини [7].

Спортивні морфологи, спеціалісти клінічної медицини та більшість фахівців з теорії фізичного виховання і спортивної діяльності розглядають інтегральну індивідуальність як сукупність певних, відносно стабільних ознак, які притаманні певній типологічній групі людей.

Дослідження індивідуальних особливостей людини в контексті інтегративного підходу пов'язані з визначенням і вивченням стійких форм такої індивідуальності.

Сьогодні питання, пов'язане з визначенням і дослідженням стабільних форм (властивостей, ознак) індивідуальності людини, розглядають з позицій „генетичних маркерів” – зовнішнього прояву спадкової інформації. За класифікацією Б.А.Нікітюка [22], генетичні маркери розглядають як абсолютні, умовні та конституціональні ознаки. Конституціональні ознаки – це особливості індивідуального стилю життєдіяльності, поведінки, будь-яких видів діяльності в зв'язку з належністю до певної парціальної конституції за наявністю однієї або декількох маркерних ознак. До абсолютних маркерів належать серологічні фактори (еритроцитарні антигени), смакове сприйняття ФТК, деякі показники дерматогліфіки, одонтогліфіки, хромосомний набір, групи крові. Умовними маркерами (парціальними конституціями) виступають типи темпераменту, ВНД і характеру, соматичний тип конституції. Кожен з умовних маркерів реалізується в межах певного структурно-функціонального рівня: тип нервової системи - в межах нейродинамічного рівня, тип темпераменту – психодинамічного і соматичний тип – морфологічного рівня [19].

Найбільш дослідженим у питаннях типологічних особливостей моторики, темпів росту і розвитку, окремих функціональних показників, а також практичного використання у спортивній діяльності є соматичний тип конституції [12].

На сьогодні встановлені суттєві морфологічні та функціональні [8] відмінності представників різних соматотипів. Соматичний тип конституції пов'язаний з біологічною зрілістю організму: із „зубною” зрілістю, „скелетною” зрілістю, темпами статевого дозрівання [5; 24]. Багатьма дослідниками зазначається, що соматичні типи значною мірою відрізняються за величинами прояву більшості фізичних можливостей [11; 12].

Зазначені морфо-функціональні відмінності зумовлюють різний ступінь фізичної працездатності, неоднакову тривалість підготовки до виконання контрольних нормативів. Усе зазначене обумовлює необхідність застосовувати різні величини фізичних навантажень, які повинні відповідати фактичному стану організму учня, тобто особливостям його термінової і довготривалої адаптації. Таким чином, наявні наукові дані свідчать про необхідність здійснення індивідуального підходу до школярів під час стимулюючого розвитку рухових здібностей. Індивідуального підходу потребує також й інший компонент системи управління фізичним вихованням школярів (за Т.Ю.Круцевич [18]) – „оцінка діяльності учнів в системі педагогічного контролю”.

Висновки... Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Загальними основами індивідуалізації процесу фізичного виховання виступають біологічні та педагогічні закономірності.

2. Дотепер фахівці галузі висловлюють діаметрально протилежні погляди з питань диференціації та індивідуалізації в організації і змісті фізичної підготовки учнів шкільного віку. Неоднозначними залишаються підходи до оцінювання результативності процесу фізичної підготовки учнів.

3. Вважаємо, що в основі індивідуального підходу до процесу фізичного виховання школярів має лежати вчення про інтегральну індивідуальність людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алонцев В.В., Корнилович В.С. Использование индивидуальной формы занятий в процессе физического воспитания // Оптимизация физического воспитания студентов в вузе. – Минск, 1991. – С.7-8.
2. Анохин П.К. Узловые вопросы теории функциональной системы. – М.:Наука, 1980. – 197с.
3. Анцибор М.М., Матвеева Е.В. Индивидуализация обучения как один из путей активизации познавательной деятельности учащихся. – Тула, 1992. – 59 с.
4. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – Ростов-на-Дону, 1972. – 264 с.
5. Бальмагия Т.А. Развитие детей и их конституциональные особенности. – М., 1979. – 46 с.

6. Бандаков М.П. Индивидуализация средств и методических подходов на уроках физкультуры как условие развития физических качеств и психических процессов школьников (на материале исследования учащихся 4-5 классов): Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. – Ленинград, 1980. – 20 с.
7. Вяткин Б.В., Ложкин Р.В. Интегральная индивидуальность человека в спортивной деятельности // Наука в олимпийском спорте, 2002. – №1. – С. 88-98.
8. Гайдай В.Я., Борисенко В.А. Конституциональный тип, физическое и половое развитие здоровых детей и подростков // Охрана здоровья детей и материнства, 1982. – №13. – С.7-10.
9. Голант Е. Дидактические основы дифференцированного обучения в советской школе // Актуальные проблемы индивидуализации обучения. – Тарту, 1970. – С. 4-5.
10. Добринский В.С. Рейтингова оцінка фізичної підготовленості підлітків як засіб підвищення мотивації до систематичних занять фізкультурою. Автореф. дис. ...канд. наук, з фіз. вихов. і спорту: 24.00.02. – Л., 2000. – 18 с.
11. Дорохов Р.Н. Соматический тип как маркер двигательных возможностей человека // Генетические маркеры в антропогенетике и медицине: Тез. 4-го Всесоюз. симпози. – Хмельницкий, 1988. – С.104-109.
12. Єдинак Г.А. Генетичні маркери і сучасні тенденції фізичного виховання // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків, 2001. – №4. – С.91-94.
13. Зайцева В.В. Методология индивидуального подхода в оздоровительной физической культуре на основе современных информационных технологий: Автореф. дис. ...докт. пед. наук. – М., 1995. – 41 с.
14. Кирсанов А.А. Педагогические основы индивидуализации учебной деятельности учащихся: Автореф. дис. ...докт. пед. наук: 13.00.04. – Л., 1983. – 41 с.
15. Концепція безперервної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх шкіл. – Київ, 1997. – 17с.
16. Критерии оценки успеваемости учащихся и эффективности деятельности учителя физической культуры / Под ред. В.И.Ляха, Г.Б.Мейксона, Л.Б.Кофмана. – М., 1992. – 22 с.
17. Крутецкий А.В. Психологические основы индивидуального подхода в воспитании. – М: Педагогика, 1972. – 157 с.
18. Круцевич Т.Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания: Автореф. дис. ...докт. наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.02. – К., 2000. – 41 с.
19. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М.: Педагогика, 1986. – 254 с.
20. Митчак О.П. Технологія індивідуалізації фізичного виховання підлітків у загальноосвітній школі / Методичні рекомендації. – Луцьк, 2001. – 32 с.
21. Моносова Л.Ф. Индивидуальный подход в обучении как мера педагогического воздействия // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Вып.1. – Л., 1973. – С.26-31.
22. Никитюк Б.А. Интеграция знаний в науках о человеке. – М.: СпортАкадемПресс, 2000. – 440 с.
23. Основи здоров'я і фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 класи. – К.: Початкова школа, 2001. – 112 с.
24. Панасюк Т.В., Расконева Е.А. О совершенствовании двигательной функции и процессов роста в подростковом возрасте / Морфология и гигиена процессов роста и развития. Доклады МОИП „Общая биология”. – М.: Наука, 1989. – С.19-23.
25. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2001. – 272 с.

Аннотація

Гасюк І.Л.

Реализация индивидуального подхода в процессе физического воспитания учащейся молодежи как педагогическая проблема

В статье рассматривается проблема реализации индивидуального подхода в процессе физического воспитания учащейся молодежи. Обосновывается тезис о том, что в основе индивидуального подхода к процессу физического воспитания школьников должно лежать учение об интегральной индивидуальности человека.

Ключевые слова: *физическое воспитание, индивидуальный подход, интегральная индивидуальность человека.*

Summary

Hasyuk I.L.

Realization of individual approach in the process of physical upbringing of pupils as a pedagogical problem

The problem of realization of individual approach in the process of physical education of pupils is examined in the article. The thesis that in the basis of individual approach to the process of physical education must be the doctrine about the integral individuality of a person is grounded.

Key words: *physical education, individual approach, integral individuality of a person.*